

KOP OP MUNT

Handleiding voor docenten

Een uitgave van de Nederlandse Vereniging van Munthandelaren

Handleiding Kop op Munt

Waarom een lessenserie over de geldgeschiedenis?

Bij alle koningen en koninginnen die ons land kende, stond handel en economie hoog op de agenda. Een stevige economie heeft ons land gebracht waar het nu staat. In 2013 vieren we 200 jaar koninkrijk én er is een troonswisseling met een nieuwe euromunt. Deze gebeurtenissen vormen de aanleiding voor de Nederlandse Vereniging voor Munthandelaren om u een lespakket (een overzicht van 200 jaar geldgeschiedenis en de ontwikkeling van de economie in Nederland) aan te bieden voor groep 6, 7 en 8.

Achtergrondinformatie

Monarchie en economie hebben veel met elkaar te maken. Een belangrijke grondlegger voor de Nederlandse economie was Koning Willem I. Hij was in dat opzicht zijn tijd ver vooruit. Koning Willem I was de eerste Nederlandse koning en in hart en nieren een koopman. Hij heeft grote invloed gehad op de totstandkoming van de huidige Nederlandse economie.

Napoleon voerde tijdens zijn bewind over Nederland het decimale stelsel in. Dit vormt nog steeds de basis in ons handelen in ons monetaire stelsel. De munteenheden zijn ontleend aan het decimale stelsel.

Munten zijn objecten die het verleden en heden met elkaar in verbinding brengen. 2600 jaar geleden begonnen de eerste mensen met het verzamelen van munten. Munten zijn niet alleen een betaalmiddel maar hebben meer betekenis. Het zijn historische raamwerken waardoor je de mensen kunt 'zien' die ze kochten en gebruikten in de tijd dat zij leefden. Het zijn bovendien kunstwerken en miniatuur beeldhouwwerken van diverse metaalsoorten. Je kunt erover en ermee leren. Ze vertellen een verhaal over de context en de geschiedenis en over de mensen die het door hun handen lieten gaan.

De bedoeling

De lessen bieden informatie over geld en dan in het bijzonder de munt en de ontwikkeling gedurende de periode 1813-2013 en de betekenis voor de economie. U kunt het lespakket downloaden en bekijken op www.mijnmunten.nl. De lessen passen bij de volgende kerndoelen van het primair onderwijs.

Oriëntatie op jezelf en de wereld; Mens en samenleving

36 De leerlingen leren de hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.

Oriëntatie op jezelf en de wereld; Tijd

51 De leerlingen leren gebruik maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindelingen te hanteren.

52 De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: jagers en boeren, Grieken en Romeinen, monniken en ridders, steden en staten, ontdekkers en hervormers, regenten en vorsten, pruiken en revoluties, burgers en stoommachines, wereldoorlogen en holocaust, televisie en computer.

53 leerlingen leren over de belangrijke personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

De samenstelling

Software: de software ondersteunt de les. U toont het flipbook op het digiboard en via linkjes in de tekst is verdieping en uitbreiding mogelijk. De tekst is (audio-)visueel verrijkt met filmpjes, liedjes, foto's, tekeningen en opdrachten. Vragen en opdrachten: U kunt vragen op het digiboard tonen maar u kunt ze ook printen. De vragen bestaan uit kennis- en inzichtvragen en opdrachten. Ze kunnen zowel zelfstandig als met elkaar gedaan worden. Leerlingen kunnen de antwoorden onder andere vinden op de website www.mijnmunten.nl en in deze handleiding.

Wedstrijdformulier: het formulier biedt de mogelijkheid om mee te doen met een ontwerpwedstrijd. Leerlingen doen individueel mee. De winnende leerling wordt uitgenodigd bij de Koninklijke Nederlandse Munt voor een rondleiding. U vindt de voorwaarden op de website.

Organisatie en opbouw van de lessen en leerstofinhoud

Het pakket start in 1806 en eindigt in 2013; het is chronologisch opgebouwd. Het kent dezelfde opbouw als de meeste geschiedenismethodes. Het lespakket haakt aan bij onderwerpen van de geschiedenislessen. Het kan daardoor worden toegepast als een verrijking bij het reguliere geschiedenisonderwijs.

Les 1: 1806 - 1840 Hoe koninkrijk Holland ontstaat Napoleon en Koning-Koopman Willem I

- Koning Lodewijk Napoleon: de Franse koning
- Napoleon verliest de macht
- Regenten en patriottenopstand
- Napoleon voert de monarchie in, invoering munt met koning Lodewijk.
- Koninkrijk krijgt geldeenheid, start eigen economie.
- Begin industriële revolutie.
- Continentale stelsel
- Bataafse republiek, een eigen grondwet en Thorbecke

Les 2: 1840 - 1890 Koning Willem II: held van Waterloo en Koning Willem III, Koning gorilla

- De eerste Oranje Nassau wordt koning en legt infrastructuur aan
- De gulden wordt gekozen als nationale munt
- Oprichting Nederlandse Bank en Nederlandse Handelsmaatschappij
- De Belgische opstand
- Koning Willem II: held van Waterloo
- Eenheid in het muntstelsel
- De grote hermunting
- Nieuwe munt en nieuwe grondwet Thorbecke
- Koning Willem III, Koning gorilla
- Armoede
- Zilverwaarde

Les 3: 1898 - 2014 Koningin Wilhelmina, Koningin Juliana, Koningin Beatrix en Koning Willem Alexander

- Koningin Wilhelmina: krijgshaftige Koningin
- De Eerste Wereldoorlog: veel geld maar weinig te koop
- Noodgeld en de rol van de bank
- De Tweede Wereldoorlog: zink is voor emmers
- De geldzuivering
- Koningin Juliana en een welvarend land
- De welvaart
- Vervanging zilveren munten voor nikkel munten
- Voorbereidingen voor de euro

Les 4: 1980 Koningin Beatrix en Koning Willem Alexander 1980-2013

- Van centen naar euro's
- Voorbereidingen voor de euro
- Koning Willem Alexander 2013
- Nederland binnen de eurozone

Vragen en antwoorden

Opdracht 1: Het rijk van Napoleon. Hoe koninkrijk Holland ontstaat.

1. Hoe komt het dat Nederlanders de '50 stuivers' en de dukaten van Lodewijk wel gebruiken en de Franse franc van Napoleon niet?
Antwoord: Ze hebben hun eigen geld ook nog. Het zou ook kunnen komen doordat Lodewijk populairder was dan Napoleon.
2. Wat betekent de krans op de franc?
Antwoord: Het zijn eikenbladeren en is een symbool van een kroon van een keizer
3. Hoe komt het dat ze Lodewijk ook wel 'de Goede' noemen?
Antwoord: Hij had het goed met de Nederlanders voor.
4. Wat staat er op de muntzijde van de 50 stuivers?
Antwoord: Je ziet het gekroonde wapen van Koninkrijk Holland. Rechts onder en linksboven staat het wapen van Koninkrijk Nederland: de leeuw. Links onder en rechtsboven staat de Franse adelaar.

Opdracht 2: Koning Koopman Willem I

1. Als je mag kiezen tussen een gouden tientje en een briefje van tien euro. Wat zou je kiezen en waarom?
Antwoord: Een gouden tientje is nu een paar honderd euro waard en een briefje van tien euro is gewoon tien euro waard.
2. Wat denk je, hoeveel is de '50 stuivers' nu waard? Zoek het eens op? Klopt het met wat je dacht?
3. Noem eens drie zaken waardoor Willem I zo belangrijk was voor de economie?
Antwoord: Hij zorgde voor een goede infrastructuur, hij richtte De Nederlandse Bank en de Nederlandse Handel Maatschappij op en bevorderde de handel.

Opdracht 3: Koning Willem II Held van Waterloo

1. Wat is het doel van de grondwet van Thorbecke? Wat verandert er voor de koning?

Antwoord: De koning heeft niet meer alle macht maar ook de ministers zijn verantwoordelijk. Er ontstaat een democratie waar anderen kunnen meebeslissen.

2. Er waren veel problemen met het ontwerp van de munten van Willem II. Vind je het uiteindelijke ontwerp van het portret op de munt goed lijken?

3. Wat zou jij doen tegen het snoeien van munten?

Antwoordsuggesties: Bankbiljetten kun je niet snoeien, kies voor een ander soort metaal dat minder kostbaar is, zorg voor een kartelrand, zet er tekst op zoals het randschrift.

4. Waarom is de grote hermunting nodig?

Antwoord: Om een eind te maken aan alle soorten munten waarmee betaald werd.

Opdracht 4: Koning Willem III, Koning Gorilla

1. Hoe zou je met een munt van Italië kunnen betalen in Zwitserland in 1870?

Antwoord: Koers berekenen hoeft niet want de Latijnse muntunie heeft bepaald dat het dezelfde muntwaarden (nominale en intrinsieke waarde) zijn.

2. Hoe komt het dat de zilverwaarde daalt?

Antwoord: Er wordt veel zilver gevonden en daardoor zakt de prijs.

3. De zilverwaarde daalt en de Nederlandse Bank koopt veel zilver in.

Zij profiteren van de lage zilverwaarde. Hoe profiteren zij hiervan?

Antwoord: De mensen hebben vertrouwen in de gulden en Nederland verdient aan de productie van de gulden.

Opdracht 5: Koning Wilhelmina Krijgshaftige Koningin

1. Wat valt je op aan het portret van de gulden met Wilhelmina uit 1892?

Antwoord: Je ziet een portret van Wilhelmina met 'hangend haar'.

Het is een jong meisje. De parelketting op het portret moest haar iets koninklijks meegeven. Er werden dubbeltjes, kwartjes, guldens en gouden tientjes geslagen. Ze zijn altijd populair geweest, 'Wilhelmientjes met hangend haar' omdat het een jong meisje laat zien van ongeveer 12 jaar met een grote verantwoordelijkheid.

2. Hoe komt het dat Wilhelmina ook wel Krijgshaftige Koningin wordt genoemd?

Antwoord: tijdens de 2e wo is ze naar Engeland gevlucht en heeft vanuit Engeland constant de Nederlanders aangemoedigd en leger aangevoerd en radio toespraken.

3. Zou jij ook liever klinkende munt hebben dan bankbiljetten?

4. Welke edelmetalen ken je?

Antwoord: goud, zilver, platina.

5. Valsemunterij is strafbaar. Mensen hebben geprobeerd om munten en ook biljetten te vervalsen. Waarom is het strafbaar denk je?

Antwoord: Er komt teveel geld in omloop en dat is slecht voor de economie.

6. Als je een biljet goed bekijkt wat maakt het dan moeilijk om te vervalsen?

Antwoord: Het hologram, de fluorescerende inkt, de doorkijkvensters (doordat de voor en achterzijde exact op elkaar geplaatst zijn), de microprint waardoor de druk zo fijn is dat de tekst zelfs met een loep nauwelijks zichtbaar is, het papier dat een mengsel is van linnen, katoen en andere pulp, het watermerk, de irisdruk, de bewuste fouten van de drukker om de vervalser om de tuin te leiden. Er zijn dus diverse echtheidskenmerken en enkele zou je wel kunnen maken maar omdat het er meerdere zijn, is het zo lastig om het te vervalsen. De moeilijkste zijn het watermerk en het hologram. De technieken worden voortdurend verbeterd.

Opdracht 6: Koningin Juliana

1. Moeders en vaders hebben de troonswisseling van Juliana en Beatrix meegemaakt. Sommige opa's en oma's hebben de oorlog 2e wereldoorlog meegemaakt. Hebben zij nog munten uit die tijd? Zo ja, welke? Wat weten zij van die tijd?

2. Ken jij uitdrukkingen over geld?

Antwoord: 'Met klinkende munt betalen' 'Het geld niet over de balk smijten' 'Het geld groeit niet op mijn rug'

3. Wat is het voordeel van een gezamenlijke munt?

Antwoord: Je hoeft geen koersberekeningen te doen en dat is makkelijker in de internationale markt.

Opdracht 7: Koningin Beatrix

1. In de jaren 80 verzamelt bijna elke Nederlander munten in albums. Hoe zou dat komen denk je?

Antwoord: Er zouden nieuwe munten komen als Beatrix aan zou treden.

De cent zou verdwijnen. Iedereen wilde zoveel mogelijk centen; van elk jaar één.

2. Wat staat er allemaal op een munt? En wat betekent het?

Antwoord:

- Muntmeesterteken: de muntmeester is de directeur van de Koninklijke Nederlandse Munt. Elke muntmeester heeft zijn muntmeesterteken. Het teken kan naar een hobby of iets anders bijzonder verwijzen van de muntmeester. De huidige muntmeester gebruikt koerszettende zeilen als teken.
 - Waarde: de waarde die de munt vertegenwoordigt.
 - Muntteken: het teken dat door het Munthuis wordt afgegeven op de munt.
 - Jaartal: Het jaar waarin de munt geslagen is.
 - Randschrift: Het randschrift is om het snoeien tegen te gaan. In Nederland is het randschrift 'God zij met ons'.
3. Hebben je ouders of grootouders munten uit de tijd van Beatrix, Juliana of Wilhelmina (of misschien wel nog oudere munten)? Zoek eens op de website www.mijnmunten.nl op wat het waard is?

Opdracht 8: Koning Willem Alexander

1. Ken jij meerdere soorten munten (of iets dat op munten lijkt) maar waar niet mee betaald wordt?

Antwoord: penningen, munten voor in karretjes van supermarkten, parkeermuntjes, medailles, speelgeld, knopen, knikkers, kralen, fiches etc.

2. Denk jij dat het muntgeld ooit plaats maakt voor plastic geld? Ja waarom, zo nee waarom?

3. De opvolger van Koning Willem Alexander is prinses Amalia. Als jij de ontwerper zou zijn van de nieuwe munt waar moet je dan op letten? Stel dat jij het ontwerp mag maken voor de nieuwe euromunt. Wat zou jij erop zetten?